
Výročí

Rozhovor s doc. Vladimírem Spoustou

Doc. Vladimír Spousta, dlouholetý předseda brněnské pobočky České pedagogické společnosti, slaví v tomto roce významné životní jubileum. Při této příležitosti jej oslovil prof. Josef Maňák:

1. *V rozhovoru, který jsem s Tebou vedl před pěti lety (Pedagogická orientace 2000, č. 1), jsi prohlásil, že životní moudrosti zatím rozdávat nemíníš. Opakuji proto otázku a doufám, že tentokrát něco ze své životní moudrosti přeče jen čtenářům prozradíš.*

Něco prozradím, i když si myslím, že se nejedná o žádná velká moudra. S přibývajícímí léty si stále zřetelněji uvědomuji, že vlastně po celý svůj život hledám krásu – v přírodě, v životě, v umění, a že – ač mi stále uniká jako voda z proutěného košíku – kontakt s ní je s to restaurovat mě po všech stránkách (tělo i duši). A ta druhá „moudrost“ je zcela všednodenní, ale i přesto (nebo právě proto) doporučuji akceptovat ji se vsí vážností. Mám zkušenost, že pozitivně naladit a potěšit mě dokáže i malá drobnost, kterou mi nabízí styk s přírodou ve všech jejích proměnách. Takže potencionálním čtenářům radím: potěšte se pohledem na vycházející (zapadající) slunce, na podzimem vybarvenou či zasněženou krajinu a poddejte se kráse motýlích křídel, jejichž barevnou harmonii příroda ve své marnivosti ještě umocnila rozložením do symetrického obrazu, aby tak znásobila jejich estetickou sílu a působivost, a tím i Váš prožitek!

2. *Starší populace by se jistě ráda dověděla, co Tě udržuje v tak dobré kondici, kterou Ti můžeme závidět.*

Kvituji takovou otázku, i když cítím, že odpověď na ni nemá primární funkci informační, ale testovací. Nenápadně se tak dozvíš (a s Tebou i čtenáři), jsem-li skutečně v tak dobré kondici – duševní, jak se Ti zdá. Já si však odpověď usnadním odkazem k otázce č. 1. K tomu pak jen dodávám, že v přijatelném stavu mě udržuje i řada dalších radostí. Například se raduji z toho, že ráno vstanu bez cizí pomoci, v zrcadle se hned poznám a při návratu z města si bez potíží vybavím svoji adresu a bez asistence policejní hlídky trefím domů. Ale vážně: prokazatelně mi pomáhají ranní tělocvičné

dvacetiminutovky a stále méně je mi příjemná studená voda, jíž se polévám, vzdávaje tak hold Priessnitzově vodoléčebnému objevu. Před léty sloužila (a dobře!) mému zdraví vysokohorská turistika, dnes už se však musím spokojit s turistikou „nížkohorskou“. Největší zásluhu o moji celkovou „pohodovost“, tolik potřebnou pro tvůrčí práci, má však moje žena, která o mne obětavě pečuje, trpělivě saturuje moje potřeby (tělesné i duševní), a šetří mi tak čas a energii pro uspokojování mých aktivit. Tím se také stalo, že všechny „odrůdy“ mého činění se mi v životě prostoupily do té míry, že dnes jen stěží nacházím dělicí čáru mezi prací a zájmovou oblastí. I to je možný „retardér“ chátrání mé tělesné schránky.

3. *Obdivuji Tě, jak ústrojně spojuješ práci vědeckou s uměleckými aktivitami. Jsi harmonicky vyladěn, nebo jedna stránka dominuje?*

Takto formulovanou otázkou mě nutíš (a díky za to) i k zamyšlení nad tím, nakolik je pravdivý Tvůj výrok o ústrojnosti spojení obou aktivit. Domnívám se, že u mne tu jde spíše o určitou dvojkolejnost, kdy se – mohu-li to tak vyjádřit – vydávám jednou na namáhavou cestu pomalou a nikterak luxusní drezínou na nožní pohon a jindy se zase (někdy i bezhlavě) pouštím po vábných a vábících cestách krášlených bezprostředností a mnohdy až překvapivou snadností dosahovaného. Obě trasy mě však přitahují proto, že mají mnoho společných rysů. V obou případech se vydávám neznámou cestou k neznámému nebo jen tušenému cíli, podstupuji rizika omylu a bloudění, zklamání z nedokonalosti a neúplnosti svého poznání (z nenaplněné touhy po poznání), kdy mi nezbyvá, než si přiznat: *aheuréka* (nenalezl jsem). Avšak ty vzácné chvíle uspokojení a čisté radosti z toho, že jsem našel a dílo bylo dokončeno, mě stále lákají a vyzývají k hledání nových, dosud nezmapovaných teritorií a k novým tvůrčím výpadům.

4. *Aktivně se projevuješ v hudbě i ve výtvarném umění, napsal jsi zasvěcené studie o hudbě i o současném výtvarném umění. Můžeš se vyznat ze svého uměleckého kréda?*

Moje umělecké krédo je prosté. Vycházím z původního významu toho slova, a proto *věřím* jen takovému umění, které je pravdivé, tzn. nic nepředstírá, netváří se, že je něčím, čím není. Oddávám se umění, které mě nasaje do svého prostoru a zmocní se mě tak, že si to ani plně neuvědomuji, a „opouzdří“, izoluje mě od okolí a silou svého výrazu mi všene slzy do očí. Vycítím-li umělcevu nepřímnost, strojenost, pózu, ztrácím o dílo zájem. A to byl také důvod, proč jsem se rozhodl psát odborné, někdy i velmi kritické statě o postmoderním výtvarném umění, o míře jeho sdělnosti a výchovné (im)potenci jeho extravagantních odnoží.

5. *Je známo, že jsi výborný houslista, výtvarník i fotograf. Které své umělecké projevy nejvíc oceňuješ?*

Výborný houslista? Snad kdysi (v mladých letech), kdy jsem se snažil udržet se alespoň v přijatelné hráčské kondici. Dnes už to není pravda, je to minulost. Když jsem ale cvičil denně (a to i několik hodin), mohl jsem si dovolit hrát na veřejnosti. V prvních letech svého učitelování jsem realizoval ve spolupráci s několika svými přáteli-muzikanty výchovné koncerty pro mládež, které měly velký úspěch. Na nich jsem hrával Dvořákovu Baladu, op. 15, Valčík Des-dur nebo světově proslulou Humoresku Ges-dur, známý Fibichův Poem, Smetanova dua Z domoviny a mnohé jiné skladby z komorního díla českých skladatelů. Časově náročná je i tvorba výtvarná. Té je však možno věnovat se i po několikaleté přestávce, aniž by tím utrpěla kvalita výkonu, protože pohotovost již dříve nabytých dovedností se vytrácí jen neznatelně. Tuto závislost na získaných dovednostech pocítuji nejméně při fotografování. Díky moderní fotografické technice se dnes cítím volněji a svobodněji jak při výběru objektu, tak při volbě záběru. Ale to nejpodstatnější, co vznikající fotografii zhodnocuje, je fotografovo vidění. A tuto schopnost bohudíky neztrácím, naopak – s přibývajícimi léty a zkušenostmi se tříbí a snad i zdokonaluje. V hudebním umění jsem vysokoškolsky vzdělán, do tajů výtvarného umění a fotografické alchymie jsem se propracovával dlouho a jen s pomocí svého otce. Jsem tu tedy amatér, který se však v obou těchto oblastech pohybuje stejně rád jako v hudbě. A tak nevím, čeho si nejvíce cením; jednou hudebních interpretačních výkonů, podruhé fotografických souborů, které jsou s to oslovit i širší diváckou obec.

6. *Vím, že jsi dokončil velké dílo, na němž jsi pracoval několik desetiletí. Můžeš je čtenářům přiblížit?*

Bezpochyby máš na mysli *Hudebně-literární slovník světových skladatelů*, který jsem dokončil koncem minulého roku a dal v plen recenzentům, jež se uvolili se jím zbývat a utrácet tak svůj drahocenný čas – tedy i Tvůj, protože jsi se této nevděčné role – vedle prof. Miloše Štědrone a hudebního skladatele Pavla Blatného – ochotně ujal i Ty. Pochopitelně mě těší, že se v jeho hodnocení všichni tři vzácně shodujete, když v něm spatřujete originální a jedinečné dílo, které nebylo v takovém rozsahu a s takovou precizností dosud zpracováno. Slovník eviduje pouze skladby, které byly inspirovány slovesným uměním, a to z dílny téměř pěti set komponistů světového významu, kteří tvořili v posledních pěti stoletích. Záznamy o takových dílech jsem začal shromažďovat již v době svých univerzitních studií, tedy přibližně před 50 lety. Přestože již téměř tři měsíce hledám nakladatele, který by pětisetstránkový slovník vydal, dosud se mi to nepodařilo. I přesto však věřím, že slovník se do rukou uměnímilovné veřejnosti dostane ještě v tomto roce.

7. *Jsi dlouholetý funkcionář České pedagogické společnosti, máš v této ob-*

lasti velmi dobrý přehled i značné zkušenosti. Jak vidíš dnešní situaci pedagogiky – na fakultě, na univerzitě i ve státě. Zlepšuje se prestiž pedagogických věd a jejich autorita při řešení edukačních problémů?

Hodnocení, které nemá kritický charakter, nepřináší sice bumerangového efektu, ale hodnocenému příliš nepomůže. Protože sleduji (nejen jako předseda brněnské pobočky České pedagogické společnosti), jakými proměnami pedagogika žije, svěřuji se s několika osobními postřehy. Jestliže Pedagogická fakulta Masarykovy univerzity má akreditovány nové studijní obory, které se neobejdou bez pedagogických disciplín, zvyšují se nároky na počet jejich učitelů, jejich specializaci atd. I když rostou i počty doktorandů v tomto oboru, v předstihu nebo alespoň synchronně by se měl zvyšovat i počet nových docentů a profesorů (v současné době působí na fakultě jen dva profesori pedagogiky a dva řádně habilitovaní docenti!). O důvodech, proč se tento stav nemění, nechci spekulovat, ale jedno je jisté: dlouhodobě tato situace udržitelná není, protože fakulta se tím vystavuje riziku, že jí akreditační komise odejme právo vědeckopedagogické hodnosti v daném oboru udělovat. V celouniverzitním pohledu je pro mne těžko pochopitelné, že na žádné z pedagogických pracovišť naší alma mater nedošlo – pokud vím – dosud ke konsenzu a nenašlo se více prostoru pro vzájemnou spolupráci, přestože snahy o prosazení této ideje jsem zaznamenal již v 70. letech minulého století. Bohužel, netáhneme za jeden provaz! I to je podle mého názoru jeden z důvodů, proč se prestiž edukačních věd nezvyšuje.

8. *Jak ovlivnilo umělecké nadání Tvůj pohled na život?*

Především učinilo mé žití citově bohatším a prožitkově rozmanitějším, ale také náročnějším, protože jsem měl tendenci vyhovět oběma svým tužbám a snažil jsem se aktivně projevat se v hudbě i výtvarném umění, a to vyžaduje enormní nasazení. Ale bohudík záhy po ukončení vysokoškolských studií jsem pochopil, že sloužit dvěma pánům nelze, že obé na dobré úrovni (alespoň) není možné zvládnout. A tak hudba nabyla vrchu a výtvarné aktivity (včetně fotografování) jsem přesunul do své zájmové sféry, i když hudba má i zde dominantní postavení. Z těchto geneticky daných dispozic vyrůstá i můj vztah k umění jako nositeli krásy a estetična v tom nejširším slova smyslu. Vyvíjel a rozvíjel se již od dětských let, kdy jsem provázel otce na toulkách přírodou, kde jsem hledal – vyzbrojen svým malířským „nádobíčkem“ – motivy pro své obrazy.

9. *Jako člen redakce revue Universitas sleduješ zajisté dění na univerzitě.*

Můžeš uvést pár hodnotících postřehů – co oceňuješ, co Tě překvapuje, s čím nesouhlasíš?

Bohužel, to nemohu. Důvod je prostý: O tom, co se na naší univerzitě děje, se jako člen redakční rady dovídám jen zprostředkovaně, a proto se necí-

tím kompetentní vyslovovat nějaké hodnotící soudy. Ale snad jeden postřeh uvést mohu. I když chápu, že vedení univerzity musí v současném společenském uspořádání, v němž ekonomie předurčuje a reguluje i život každého z nás, respektovat její zákonitosti a danosti, nerozumím tomu, proč se například opravuje fasáda rektorátní budovy nedlouho po její renovaci a přitom na ediční činnost se finančních prostředků nedostává. Ale i tak se pokusím přesvědčit vedení naší fakulty, aby zařadilo můj *Hudebně-literární slovník* do svého edičního programu. Na druhé straně díky za to, že alespoň na podporu naší univerzitní revue se prostředky dosud vždy našly.

10. *Při Tvé aktivitě Tě zřejmě nezaskočí otázka: Co plánuješ do dalších let? Nebo to z opatrnosti zatím nepřiznáš?*

Protože netuším, proč bych měl být opatrný a neměl se přiznávat ke svým plánům, tak je ve své prostotě zveřejňuji. Letos mi rodina připomíná, že už mám za sebou pětasedmdesát let života. Na těch několik málo let, kterými mě (snad) příroda ještě obdaruje, je těch plánů až přespříliš. Je to dáno i tím, že současná kulturní a edukační realita jaksi samovolně generuje plán vědecké činnosti každému, kdo je ochoten jej přijmout a inspirovat se jím. Tedy předně bych rád dokončil práci, k níž jsem shromažďoval materiál souběžně s excerpací pro slovník světových skladatelů, a to *Hudebně-literární slovník českých skladatelů*, který by byl jeho důstojným pendantem. Léta se zabývám též myšlenkou na vytvoření protějšku obou těchto slovníků, který by mapoval bipolární vztahy mezi výtvarným a slovesným uměním a registroval výtvarná díla geneticky svázaná s uměním slova a literární díla vzniklá jako odezva umění výtvarného. Přestože podklady mám k dispozici, nevěřím příliš, že by se mi podařilo tuto práci dovést do finální podoby.

V každém případě Ti za Tvé přátele, kolegy i studenty přeji hodně zdraví a dalších úspěchů!

Josef Maňák